

Sørum-Speilet

I dette nummeret:

Leif Mathisen:
Fra sigd og sliul til
skurtresker

Olav Holmen:
Sørum Arbeiderparti
75 år

Andreas Holmsen:
Gårdshistorie inntil
1647: Gran, Mo og
Melvold

Kristian Lieungh:
Oppvekst på Melvold i
Frogner i
mellomkrigs-tida
Del 28:
Rug og vinterhvete

**Ellen Margrete
Graarud: Med
Foreningen Norden til
Kjellerup i Danmark**

K.B.:
Den gamle kirke i
Blaker

<http://sorum.historielag.no>
org.nr. 984 252 994

Kjære medlem,
Vi kan se tilbake på en aktiv sommer for historielaget. Naturligvis var det litt uheldig at vi fikk stevnekollisjon mellom avsparksmøtet for abonnementsalg av bygdeboka og rusleturen langs gamle vegfar på vestsida av Glomma 12. juni, men samtidig var det flott for de 40 salgsrepresentantene på toppen av tårnet på kraftstasjonen på Rånåsfoss å skue over til de vel 30 deltakerne i rusleturen på den andre sida av dammen. Samlet engasjerte vi mer enn 70 Sørumsokninger i lokalhistoriske aktiviteter denne dagen.

I mer enn to år har historielaget arbeidet for en forlengelse av natur- og kulturstien fra Bingsfoss til Rånåsfoss. Grunneierne har stilt seg positive til initiativet, men i likhet med oss finner de det mest naturlig at den formelle avtalen om anlegg og drift av stien gjøres med Sørum kommune. Kommunen på sin side har kviet seg for å være kontraktspartner inntil vi i et møte med ordføreren 12. mai fikk et gjennombrudd. Kommunen er nå villig til å inngå avtale med grunneierne, mot at de i en avtale med Blaker og Sørum historielag overlater ansvaret for drift og vedlikehold til oss.

Skansespillet har samlet hundreogfemti aktører og like mange utøvere bak scenen til øvelser og tre strålende forestillinger på Blaker skanse 27.-29. juni. Vi slutter oss helt til de perspektivene Romerike Blads anmelder, Ola Einbu, tegnet opp: "Premieren på "Skansespillet" på Blaker Skanse var samtidig premieren på en kulturell dugnad for Romerikes identitet. ... "Skansespillet" har i seg det meste av det som skal til for at det kan bli et av Romerikes mest tydelige, kulturelle varemerker." Som største andelseier i Skansespillet på Romerike AL vil historielaget delta aktivt i planleggingen av neste framføring – trolig i forbindelse med markeringen av 100-års-minnet for unionsoppløsningen i 1905.

Nå ser vi fram til neste store arrangement: Kulturminnedagen søndag 14. september. I anledning av at det er 400-års-jubileum for det offentlige helsevesen i Norge,

arrangerer vi i samarbeid
med andre lag og
foreninger ulike
”turmarsjer” fra
forskjellige startpunkter i
kommunen, men mot et
felles mål: Den nye
Bingsfosshallen på
Sørumsand, der dagen
avsluttes med et større
kulturarrangement. Ta på
deg turskoa og bli med på
arrangementet du også!

Artikler nr. 4 – 2003
– 9. årgang

Fra sigd og sliul til skurtresker

Før 1850 var det mest vanlig å høste kornåkeren med sigd (sjuru), eller stråene ble rett og slett røsket opp. Treskinga ble utført med hjelp av sliul (tust). Sliulen bestod av to trestokker (handvol og slagvol) bundet sammen med vidje (viu), sene eller reim. Kornbanda ble lagt ved siden av hverandre på et tett golv (kjørebrua) og ved hjelp av sliulen ble kornet banket ut av aksene. Deretter måtte det sålding til for å få kornet rent for agner og halmbøss.

Fra omkring 1850 ble sigden mange steder erstattet med ljå. Ljåen ble da påsatt meiebåga som samlet kornstråene, slik at de ble liggende i ei stripe og ble lettere å ta opp. Mens mannen brukte ljåen, var opp-taking og binding av kornbanda kvinnearbeid.

Slåmaskinen ble tatt i bruk i Akershus omkring 1875, og samtidig kom også meieapparatene. Meieapparatet ble påmontert slåmaskinen til skuren. Det måtte da sitte en ekstra mann på slåmaskinen, og ved hjelp av grinda på meieapparatet og ei brei rive ble det lagt av passe porsjoner til et kornband, som måtte bindes manuelt. Slåmaskinen med meieapparat var et utviklingstrinn mellom ljåen og selvbinderen. Meiemaskinen betydde en stor arbeidsbesparelse. En mann med ljå kunne skjære så mye som to kvinner tok opp. En en-hests meiemaskin trengte 3-4 opptakere, mens en to-hests maskin trengte 7-8 opptakere.

Selvbinder og treskemaskin

De første selvbinderne dukket opp på Romerike omkring 1910-1912. Dette var litt av en teknisk revolusjon – en maskin som kunne skjære og binde kornband selv. Selvbinderen var tung i leirbakka på Romerike, selv med tre hester foran, men den gjorde en storbragd i mange år før skurtreskeren kom.

Treskinga var som regel vinterarbeid. Vinteren var den roligste årstiden når det gjaldt annet arbeid, dessuten slapp kornet lettere i akset når det var kaldt. Som vi allerede har nevnt, bestod sliulen av to trestokker som var bundet sammen med

vidje, reim eller sener. Handvola – skaftet – var det tynneste og lengste stykket. Det kortere og tykkere stykket – slagvola – slo kornet løs fra akset.

Etter at kornbanda var slått på begge sider, ble halmen raket bort med ei rive eller en låvekluft, som var ei gaffelformet trekløft. Kornet ble så raket sammen i en haug på låvegolv og soldet gjennom et stort såld. Deretter ble kornet gjerne ”skrøftet”. Dette ble gjort ved hjelp av et traue som kornet ble fylt i og kastet i været for at agner og støv skulle blåse bort. Til slutt ble det foretatt en kvalitetssortering. Den som gjorde det, satt ved låvedøra og kastet kornet ved hjelp av en treskovl mot den motsatte veggen. Agner og halmbøss falt ned nærmest kasteren. Det tyngste og beste kornet ble matkorn, og blei som regel brukt til flatbrød.

Tresking med sliul var slitsomt. Dette var vanlig vinterarbeid for husmennene på garden. Treskinga begynte senhøstes – det måtte være kjølig vær – og på store gardar var det arbeid det meste av vinteren. De første treskemaskinene som kom, kunne bare erstatte sliulen. Rensing og sortering av kornet måtte gjøres som før.

De første treskemaskinene ble tatt i bruk omkring 1810, og var laget av lokale håndverkere. De bestod for største delen av tre. Som trekkraft var det vanlig å bruke hester, og kraftoverføringa skjedde via en hestevandring. De lokalbygde maskinene ble kalt for veggmaskiner fordi de måtte festes til låveveggen for å stå rolige. Treskemaskiner ble etter hvert mer og mer vanlige, og amtmannen i Akershus opplyser at det i 1835 var 23 treskemaskiner på Øvre Romerike.

Fra midten av 1800-tallet ble treskemaskinen og hestevandringen som regel produsert ved mekaniske verksteder. Pigg-treskemaskinen ble svært gjev på de mindre gardene og ble brukt lenge etter at de store treskeverkene kom. Den ble også laget for drift med håndkraft, og var utstyrt med to veiver. Det var et slit å dra maskinen, og den het på folkemunne ”risper’n” eller ”piner’n”. Risperen kunne heller ikke rense

kornet for agner og bøss. Det måtte enten skje på gamlemåten, eller med særskilt rensemaskin som kom etter hvert.

Omkring 1860 gjorde de første transportable treskeverkene sitt inntog. Treskeverkene var svært tunge og ingen enkel sak å flytte. Konstruksjonen var høy og smal, og det har nok vært dramatisk enkelte ganger når hestene skulle trekke disse beista fram på smale og bløte veger om høsten. Eller like ille – på tilfrosne veger med djupe hjulspor. Kraftkilden var vanligvis damp, så i tillegg måtte en stor og tung ”lokomobil” bukseser fram.

Det var vanlig at en del gardar gikk sammen i treskelag. Disse hadde sin størhetstid fra 1870 og fram til første verdenskrig. Da kom det mindre og rimeligere treskeverk, og eksplosjonsmotoren og den elektriske motoren avløste lokomobilen som drivkraft. Flere bønder kjøpte egne treskeverk, og treskelaga ble oppløst. Men noen treskelag fortsatt helt fram til etter siste verdenskrig.

Da Amerika kom til Sørurn

Romerike, ei lokalavis som utkom på Kløfta, hadde 22. august 1949 ei reportasje på førstesida med tittelen ”Amerika kommet til Sørurn”. Det heter videre i artikkelen: Den kjente skurrende lyden fra låven om høsten hører en nå mange steder fra åkeren. Treskeverket er ikke stasjonært lenger i Norge heller. På grunn av importvanskeligheter er behovet for skurtreskere ikke på langt nær dekket, men takket være Marshallhjelpen er antallet nå oppe i ca. 130 her i landet. Hedmark er det fylket som har flest skurtreskere, dernest kommer Romerike (Akershus). Sørurn er sikkert den bygd som leder her på Romerike. Der er nemlig 3 i virksomhet, hvorav Håkonsens Maskinstasjon har en. Denne hadde vi anledning til å se forleden i bakkene hos Gudbr. Asak. Den tok kløveren, om den var aldri så tykk, og tok stigningen en på fem uten ulempe. Av og til måtte det stanses for å sette av kløversekker. Det ble ca. 50 kg frø på målet, og treskeren klarte ca. 4 mål pr. time i tykk eng. En behøver altså ikke reise

til Amerika for å se vidunderet – Amerika har kommet til Sørurn.”

De to andre skurtreskerne som er nevnt, var nok hos Askvig på Øvre Vilberg og hos Hvoslef på Val. På begge disse gårdene ble det kjøpt tresker i 1948/49. På Borgen kom treskeren antakelig året etter. Den første maskinen i Blaker ble kjøpt av Jørgen Forsethlund på Skugstad, antakelig 1950/51. Maskinholder Ove Lund var også forholdsvis tidlig ute. Odd Skullerud forteller at Lund tresket hos ham i 1955. I 1958 var det antakelig ca. 30 treskere i Blaker og Sørurn.

De første treskerne var slepe-maskiner som trengte en stor traktor foran med stor slepeevne. Godt drenert jord var også en betingelse dersom en ikke skulle ”legge seg i”. For å få brukbare avlinger var også god drenering svært viktig. Det ble derfor satt i gang omfattende drenering ved omlegging av drifta til mer korn. En annen følge av at skurtreskeren ble tatt i bruk, var at det ble nødvendig å bygge korn tørker. I første omgang ble det som regel satset på en enkel kaldlufttørke, etter hvert ble det flere og flere varmlufttørker.

Leif Mathisen

Redskapsutstillingen på Vølneberg

I løpet av sommeren har vegger forsvunnet og nytt gulv kommet på plass i uthuset på Vølneberg gamle skole. Tida er nå kommet til å plassere de gamle hesteredskapene i et utstillingsmiljø. Det må også installeres nytt strømanlegg i uthuset. På et styremøte i historielaget 1. juli orienterte bestyrer Tom Jøran Bauer ved Gamle Hvam museum om hvordan en burde forholde seg ved oppbygging av en samling gamle redskaper. Hans råd var blant annet å konsentrere seg om en bestemt periode, og foreslo tida fram til 1950 som hensiktsmessig. Medlemmer som kan tenke seg å være med på utforming av redskapsamlingen på Vølneberg, kan ta kontakt med Trygve Sæther på telefon 63 82 41 80. Han vil også svare på hva som mangler av redskaper så langt.

Sørum Arbeiderparti i 75 år

Selv med intakte protokoller fra starten er det ikke lett å beskrive partiets eller parti-lagets historiske virksomhet. Protokollene forteller riktignok om vedtak som er fattet, men sier lite eller ingenting om oppfølging og resultater av vedtakene.

I følge foreliggende protokoller ble Sørum Arbeiderparti stiftet den 19. februar i 1928. Initiativet ble tatt av folk i Lørenfallet og omegn. Men de tok straks kontakt med arbeidere på Sørumsand som sluttet seg til partiet. Det framgår ikke om Frogner-området ble kontaktet i denne forbindelse, men andre kilder kan fortelle at Frogner Arbeiderlag ble stiftet i 1933.

Det er vanskelig å si hvorfor det tok så lang tid før Arbeiderpartiet fikk fotfeste i Sørum mens partiet forlengst hadde etablert seg i nabokommunene og på Romerike forøvrig. Blaker Arbeiderparti var stiftet allerede i 1898. (Blaker kommune ble i 1961 slått sammen med Sørum.)

Sørum er og har vært en jordbruks-kommune, men skiller seg i så måte ikke vesentlig ut fra sine naboer. En vesentlig andel av arbeiderne i Sørum var spredt rundt om i bygda som gårdsarbeidere. De levde tett på sine arbeidsgivere og følte nok ofte en viss lojalitet overfor disse. Dette siste kan være en mulig årsak til at det var vanskelig å starte med politisk virksomhet som kunne skape problemer i forholdet til arbeidsgiverne.

I Blaker var nok andelen av skogsarbeidere noe større enn i Sørum. Skogsarbeiderne hadde muligvis ikke så nær tilknytning til sin arbeidsgiver som det jordbruksarbeiderne hadde. De arbeidet mer selvstendig, hadde et større sosialt fellesskap og følte seg kanskje derfor friere til å drive politisk virksomhet.

Protokollen forteller: "Året 1928 den 19. februar trådte en del arbeidere sammen hos bakermester Ulvin for at stifte en avdeling i Sørum under Det Norske Arbeiderparti." Følgende var tilstede: Anleggarbeider Sverre Kristoffersen, lærer Erling Hauglund, anleggarbeider Paul Norheim, sjåfør Anders Walstad, tømmer-

mann Johan Johansen, baker Christian Ulvin, Mikael Andresen og G. Hansen. Erling Hauglund ble valgt til formann og Paul Nordheim som kasserer. I et senere styremøte ble Sverre Kristoffersen valgt til sekretær.

Den første generalforsamlingen ble holdt den 5. mai samme år. Her ble det foretatt valg, partiets lover ble vedtatt og det ble vedtatt å sende en henstilling til arbeiderne på Sørumsand om å slutte seg til partiet. Man ville i så fall holde møtene annen hver gang på Sørumsand og i Sørum. Valg:

Formann Olaf Schea, kasserer Chr. Ulvin, styremedlemmer Anders Walstad, Sverre Kristoffersen og Erling Hauglund. Varamedlemmer: Mikael Andresen og Johan Johansen. Det ble videre valgt revisor og festkomité. Sekretæren skulle velges av og blant styrets medlemmer.

En lovkomité som hadde bestått av Christian Ulvin, Erling Hauglund og G. Hansen la fram sin innstilling og følgende ble enstemmig vedtatt:

Lover for Sørum Arbeiderparti

§1. Lagets formål er på grundlag av Det Norske Arbeiderpartiets program og retningslinjer å ta aktiv del i arbeidet for arbeiderklassens økonomiske og sosiale frigjørelse.

§2 a Medlem kan enhver bli som er enig i formålet og tar lojalt del i partiets og lagets virksomhet.

§2 b Medlemmer som viser sig synlig beruset på lagets møter blir nektet stemmerett og kan utvises fra møtet. Likeså når de viser sig synlig beruset på lagets fester, i gjentakelsestilfelle kan de strykes på kort varsel.

§3 Ved innmeldelse betaler menn kr. 0,25 som indtredelsesavgift. Den ordinære kvartalskontingent kr. 1,00 for menn og kr. 0,75 for kvinner. Syke og arbeidsledige 0,20 pr. kvartal. Ungdomslagsmedlemmer 0,30

pr. kvartal. Kontingenten skal betales forskuddskvis.

§4 Laget holder generalforsamling 1 gang om året i januar måned. Generalforsamlingen skal behandle, beretning fra styret og litteraturkomiteen, regnskap som må forelegges i revidert stand, foreta valg av styre og litteraturkomité og behandle andre saker som er innsendt 1 uke i forveien. Generalforsamlingen må berammes med minst 2 ukers varsel.

§5 Styret består av 5 medlemmer. Derav skal formann og kasserer velges ved særskilt valg. Næstformann og sekretær velges innen styret. Funksjonstiden er et år. På generalforsamlingen velges 2 revisorer med en suppleant. Litteraturkomiteen, som skal bestå av minst 3 medlemmer, forpliktes å forhandle arbeiderbevegelsens litteratur på stedet. Laget er ansvarlig for komiteens disposisjoner.

§6 Laget har minst et regulært møte hver måned. I vinterhalvåret plikter det dessuten å søke satt i gang studiecirkler og kveldsskoler.

§7 Ekstra medlemsmøte eller ekstraordinær generalforsamling holdes så ofte styret bestemmer det eller når det forlanges av 10 medlemmer. Ekstraordinær generalforsamling må bekjentgjøres med minst 8 dagers varsel.

§8 Alle beslutninger faller med almindelig stemmeflertall. Oppnår et forslag bare halvparten av de avgivne stemmer, anses det som falt. Forandringer i lagets lover kan bare foretas på en generalforsamling.

§9 I tilfelle lagets oppløsning tilfaller dets eiendeler Akershus fylkes Arbeiderparti. Eventuelt Det Norske Arbeiderparti.

Det første valgprogrammet

I et styremøte den 26. 5. ble herredsstyrets beslutning om avholdelse av skatteauksjon

behandlet. Sitat: "Man mente at en inn-drivelse av skatter og avhenting av panter vil virke likefrem ruinerende på småbrukere og arbeidsfolk. Enstemmig besluttet å anmode formannskap og herredsstyre om å nedsette en skatterestansekomité og utsette avholdelsen av skatteauksjonen til resultatet fra nevnte komité foreligger og er behandlet av herredsstyret. Som partiets representanter i denne komité utpekes: Anders Hasler, Olaf Schea og Sverre Kristoffersen".

I et medlemsmøte på Nordli den 19. august ble partiets valgprogram foran høstens kommunestyrevalg vedtatt. Det fikk følgende innhold:

1. Partiet vil arbeide for å bekjempe arbeidsløsheten ved å skaffe de arbeidsløse arbeide istedenfor å henvise dem til fattigkassen.
2. Partiet vil arbeide for innførelse av alderspensjon.
3. Partiet vil arbeide for en rettferdig fordeling av skattebyrdene, derunder påse at man blir fyldestgjørende representert i ligningsnemnden.
4. Partiet vil fremme samfunnsnyttig boligbygging spesielt med henblikk på småbruk og bureisingsarbeidet samt ved utparsellering av dertil skikket jord til småbruk.
5. Partiet vil arbeide for å holde folkeskole på det nivå at den fyller tidsmessige krav og kan være en felles skole for alle barn. Fritt undervisningsmaterieell innføres.
6. Partiet vil arbeide for støtte av alle kooperative tiltak i den utstrekning man har anledning til.
7. Partiet vil arbeide for at de tiltak der blir gjort for idretten i bygden kan få både moralsk og økonomisk støtte".

Et mulig listesamarbeid med Radikale Folkeparti ble også drøftet og det ble vedtatt å sende et eksemplar av valgprogrammet til dette partiet "og anmode det om ikke å stille egen liste, men støtte Arbeiderpartiet". (I et senere møte ble det referert skriv fra Radikale Folkeparti om at de ikke ønsket samarbeid ved valget.)

Meningen var at man i samme møte skulle foretatt nominasjon til valget, men

representantene fra Sørumsand erklærte at de ikke hadde mandat til å stille kandidater. Det ble besluttet at nominasjonsmøtet skulle avholdes på Sørumsand i forbindelse med foredrag og en festlighet.

Dette møtet ble holdt den 9. september. Her ble det enighet om fordeling av plassene slik at Sørum skulle få første plass, Sørumsand andre plass osv. Videre ble det enighet om å kumulere de 6 første navn på lista.

Følgende ble nominert:

- 1/2. Lærer Erling Hauglund
- 3/4. Sporskifter Albert Hedrum
- 5/6. Telefonarbeider Olaf Schea
- 7/8. Kontorist Jens Engelund
- 9/10. Anleggarbeider Sverre Kristoffersen
- 11/12. Veivokter Gudbrand Larsen
13. Småbruker Anton O. Arteigbråten
14. Elvearbeider Gunerius Stranden
15. Husmann Johan Bakke
16. Smed Hans Eriksen
17. Tømmermann Johan Johansen
18. Telegrafist Birger Lutzen
19. Anleggarbeider Paul Norheim
20. Fabrikkarbeider Paul Sigvartsen
21. Baker Christian Ulvin
22. Småbruker Johan Åsen
23. Sjaufør Anders Walstad
24. Snekker Martin Hellerud

"Efter nominasjonen holdtes festlig samvær med foredrag av stortingsmann Nordanger, ca. 35 tilhørere. Til slutt en svingom." (Alle de 6 kumulerte fikk plass i herredsstyret fra 1929.)

De harde trettiåra

I 1929 ble det besluttet å feire 1. mai på Nordli. Feiringen fant sted lørdag den 4. mai, da man ikke kunne samle folk midt i uka. Det ble kjøpt inn 100 1. mai-merker som ble benyttet som festmerke.

Samme år besluttet man å holde møte med partiets representanter i herredsstyret før herredsstyremøtene.

I 1930 oppfordret DNA Sørum Arbeiderparti til å "deltage med større iver i Samvirkelaget her i Sørum". Dette resulterte i et styrevedtak om å foreslå representanter fra partiet til Samvirkelagets styre som på en

bedre måte kunne ivareta arbeiderklassens interesser i samvirkebevegelsen.

Problemer med økonomien førte til at styret avsto fra å delta i fylkespartiets årsmøte dette året. Herredsstyremedlemme fikk skriftlig henstilling om å innbetale sin medlemskontingent til fylkespartiet (kr 2.-) da dette ellers ville bli belastet partiet. Man besluttet også å innkalle partiets tidligere kasserer til en samtale om et pengebeløp som han ikke hadde "skaffet regnskap for" som det står. Det ble forøvrig vedtatt å avholde basar for å få inn penger og en basarkomité ble oppnevnt.

Styret vedtok å skrive til formannskapet om fritakelse for skattetrekk i siste lønning før påske.

Til 1. mai-feiringen skulle det søkes samarbeid med Sørum og Sørumsand Skog- og Landarbeiderforening og Sørumsand ungdomsfylking.

I 1931 ble saken reist om bygging av et Folkets hus i Sørum. Det ble arbeidet intenst med å skaffe økonomi til et slikt hus helt til krigen stoppet videre arbeid. Det ble forsøkt blåst liv i saken igjen etter krigen, men etter hvert ble det gitt opp. (I tillegg til Nordli var det lokalet Alfheim i Lørenfallet som ble mest brukt til partiets arrangementer.)

At det kunne gå hett for seg noen ganger viser referatet fra et møte den 8. mars 1931. Fru S. Hansen hadde kalt formannen S. Andersen for løgner, noe formannen tilbakeviste. Til dette protesterte fru Hansen uten å ha bedt om ordet. Da hun fortsatte å snakke i munnen på formannen etter at han hadde forsøkt å stoppe henne, understreket formannen "at dette var en ordentlig forening, ikke et vanlig kjerringmøte hvor man kunne skravle i munnen på hverandre. Hun skulle få ordet når det var hennes tur".

Kommunesammenslåing gav AP-flertall

Sørum hadde vært dominert av Bondepartiet/Senterpartiet, men fra 1956 til 61 hadde Arbeiderpartiet varaordføreren, henholdsvis Einar Sørensen og Henrik Hellerud. Sørum arbeiderparti oppnådde

ikke flertall og ordførerverv før i 1962, da Josef Amundsen fra Blaker med Olaf Hellerud som varaordfører overtok etter sammenslutningen av Blaker og Sørums kommuner. Amundsen hadde tidligere vært ordfører i Blaker i 1946-51 og 1956-61. I Blaker fikk Arbeiderpartiet første gang ordføreren i 1935. (Alfred Nyhus)

Det var etter kommunesammenslutningen og med arbeiderpartiet i flertall at boligreising og skoleutbyggingen skjøt fart i Sørums kommuner. Arbeiderpartiet var en pådriver for boligreising og utbygging av skolene, senere også for barnehageutbyggingen i Sørums kommuner. Med flertallsposisjonen fra tidlig på 60-tallet kunne politikken settes ut i livet.

I ettertid kan det selvsagt kritiseres at man ikke konsentrerte boligbyggingen mer rundt de eksisterende tettstedene. Men hensikten var å skåne de beste jordbruksområdene og å skaffe nok og billigst mulig tomter i mindre produktive områder.

Etter valget i 1963 oppstod det splid i partiet da en gruppe fra Sørums arbeiderlag, ledet av Einar Sørensen, stilte alternativ formannskapsliste. Dette kunne medført borgerlig ordfører tross valgseier for Arbeiderpartiet. Det endte likevel bra til slutt med gjenvalg av ordfører og varaordfører. Ingen ting tyder på at årsaken til spliden var av politisk karakter. Det var nok personstrid kombinert med en viss frustrasjon over at makta ble forskjøvet østover i bygda etter at Blaker ble en del av Sørums kommune. Utbrytergruppa meldte seg ut og stilte som uavhengige representanter i herredstyret. Partiet lot dem imidlertid ikke slippe så lett, og ekskluderte dem.

Vekslede politisk flertall i Sørums kommuner

Etter valget i 1967 overtok Edmund Eriksen som ordfører med Georg Hermann som varaordfører. Eriksen ble gjenvalgt i 1971 og fikk da med seg Henrik Hellerud som varaordfører.

Ivar Feby overtok ordførervervet etter valget i 1975, mens Henrik Hellerud ble gjenvalgt som varaordfører.

I 1979 tapte Arbeiderpartiet flertallet og måtte konstatere at de borgerlige overtok. Dette var innledningen på en lengre periode der Arbeiderpartiet/SV og de borgerlige skiftet på flertallet ved annet hvert valg.

I 1983 vant Arbeiderpartiet igjen flertallet og Arne Helgestad ble ordfører med Bjørg Rosmo Hansen som varaordfører. Det samme gjentok seg i 1991 og 1999 etter mellomliggende borgerlige perioder. I 1991 ble Hans Marius Johnsen ordfører med Åse Aam, SV, som varaordfører. I 1999 overtok Hans M. Johnsen igjen, nå med Ivar Egeberg, Sp., som varaordfører. Dette var et resultat av en samarbeidsavtale mellom AP, SV, SP og KrF.

I 2002 meldte SV seg ut av dette samarbeidet, men de gjenværende samarbeidspartiene har flertall uten SV, så dette har ikke ført til problemer av betydning. Med vanskelig kommuneøkonomi har vel SV sett seg bedre tjent med å kunne markere seg friere enn å være en del av et ansvarlig flertall.

I en slik historikk burde naturligvis også formennene/lederne vært ramset opp. Den lista ville imidlertid blitt svært ufullstendig med det materiell som hittil foreligger. I jubileumsåret er Berit Kjeldseth Arntzen partiets leder.

Denne meget enkle og ufullstendige gjennomgang av partiet fra starten i 1928 er foretatt på grunnlag av gamle protokoller, aviser (Akershus Arbeiderblad/Romerikes Blad) og enkelte andre kilder.

Olav Holmen

Vi er takknemlige for Olav Holmens bidrag til bygdas politiske historie i forbindelse med at Sørums Arbeiderparti i år fyller 75 år. Vi vil også være takknemlige for å bli gjort oppmerksom på om det finnes tilsvarende opptegnelser om aktiviteten også i andre politiske partier i kommunen. Sørums-Speilets spalter vil være åpne for dokumentasjon av kommunens politiske historie. I den grad det finnes eldre arkiver, står Lokalhistorisk arkiv åpent for bevaring av gamle protokoller og korrespondanse.

Red.

Gardshistorie inntil 1667

Den senere professor Andreas Holmsen skrev disse notatene til middelalderhistorien til gardene i Sørum under krigen 1940-45. Fordi vi nå står foran realisa-sjonen av bygdebokprosjektet fra den gang, har vi trykket disse notatene her i Sørum-Speilet. Vi startet gjennomgangen med gardsnummer 1 i nr. 4 1999. Nå er vi kommet fram til gardsnummer 89, Gran, og deretter følger 90 Mo og 91 Melvold. Og dermed er gjennomgangen av Andreas Holmsens arbeid avsluttet.

Gran

I et brev fra 1376 blir det likefrem sagt at det da var to Grangårder, og av Rødeboka ser vi at det var nørdre og søre garden, som må svare til henholdsvis Gran store og Gran lille nu. Den søre garden ble nedlagt etter Manddauen og optrer som ødegård i skattemanntallet 1577, men var nok bebodd alt da. Skyld 1575 og 1624 6 lpd, 1647 og senere ½ skpd tunge. Gran store var fullgård, men gav i 1577 1 ½ gårds vissøre, så den må ha fått under sig en ødegård med annet navn. Det er visstnok også merke etter det i skyld og eiendomsforhold.

Eierforhold Gran store

2 skpd tunge 6 bpd smør var Sudreimsgods og svarer sannsynligvis til så godt som hele den gamle nørdre garden. Bare 2 øyresbol av den er nevnt i Rødeboka, der det er ført under Velo prebende i Hallvardskirken. Det er mulig at det er disse 2 øyresbolene som i nyere tid er kommet under Oslo hospital, som etter jordeboka 1603 eide 6 høns i gården - uten bygsel. Men dette kan like gjerne være den ødegården som vi av vissøresatsen kan se var lagt under Gran store. Med Sudreimsgodset fulgte bygsla over gården. Det kom 1649 under Hannibal Sehested, som senere samme år makeskiftet det til Kristiania lagstol. Da så dette godset siden dels blev solgt (1skpd tunge 6 bpd smør) og dels blev lagt til "lektoratet" - det gamle lesemesterembedet - ved Katedral-skolen (1 skpd tunge), blev også bygsla delt.

Eierforhold Gran lille

Denne gården eller hovedparten av den må i senmiddelalderen ha kommet under Asakkirken i Skedsmo, som stod som eier efter stiftsjordeboka fra 1575 (NKJ I 128). Men denne kirken var nok alt da faktisk nedlagt og godset overført til hovedkirken i Skedsmo, som senere står som eier av gården.

Mo

Her var to fullgårder med normal vissøresats i 1577 og da nok også i gammelnorsk tid. Men tvedelingen ligger nok ikke langt tilbake i tiden, for i Rødeboka er skylda opgitt under ett for hele Mo (6 markebol), og i 1575 og senere skylder de to gårdene nøiaktig like meget - 1 ¼ skpd tunge hver.

Eierforhold

I 1393 eide Asakkirken i Sørum 6 hefseldebol og 18 øyresbol i Mo til prestetekja. Det gir 48 øyresbol eller 6 markebol, som nok har vært hele skylda. Mo står i Rødeboka nevnt som den første eiendom under Asakkirken nest efter Presterud som var prestegård, så det tør ha vært av det aller første godset denne kirken blev utstyrt med. Sannsynligvis er det gitt til prestebølet av den stormannen som reiste kirken på Asak. I nyere tid finner vi som ventet Mo nørdre og søre garden under Sørum prestebol, som eide dem helt ut. Dermed var Mo-gårdene benefisert gods og fortsatte å være det til ut i det forrige århundre.

Melvold

Her var efter Rødeboka to gårder i gammelnorsk tid, en vestre på minst 35 øyresbol og en østre på 15 - altså en fullgård og en halvgård. I 1577 er det også nettop en fullgård og en halvgård vi finner, og skyld og eiere viser at de gamle gårdene stort sett er de samme som vi har den dag i dag hvad utstrekning og grenser angår. Begge hadde normal vissøresats i 1577, så det er ikke noe som taler for at de har fått ødegårder under sig efter Manddauen. Den nyere skylda er 2

skpd tunge 3 bpd smør av Melvold vestre og 1 skpd tunge av Melvold østre. Det vil si at fullgården beholdt over 40 % av sin gamle skyld, halvgården 33 1/3 %.

Eierforhold Melvold vestre

Denne gården kom til å gi navn til en prebende i Hallvardskirken - Medelvads prebende. Før det store makeskiftet biskop Øystein fikk i stand mellom de kirkelige institusjoner i Oslo bispedømme i 1390-årene, hadde denne prebenden 4 hefseldebol og 1 markebol i vestre garden M., og under makeskiftet fikk den 7 øyresbol til, som før Straums prebende hadde eid. Det gir 35 øyresbol, som vel var hele skylda av gården eller nær det. Hvordan det gikk ned Medelvads prebende etter reformasjonen, vet vi ikke; men før 1595 var den iallfall av stattholderen disponert som et ”studentkanoni”, d.v.s. inntektene av den gikk til å holde en Oslostudent ved universitetet i Kjøbenhavn eller utenlands. I 1616 var iallfall gården Melvold vestre kommet under lagmannen i Oslo, men 1647 blev den regnet som katedralskolegods.

Eierforhold Melvold østre

Her eide Frogner prestebol 2 hefselder 3 spann smør og Melvolds prebende 1 spann, til sammen 3 hefseldebol eller 16 øyresbol. Prebendeparten finner vi ikke igjen i nyere tid, da Sørums prestebol står som eneeier til gården.

Andreas Holmsen

En serie om Sørums gardsnavn

Gjennom 27 utgaver av Sørums-Speilet har vi fulgt Andreas Holmsen i hans presentasjon av middelalderhistorien i Sørums. Nå er manuskriptet, opprinnelig skrevet for den planlagte bygdeboka under krigsårene, endelig offentliggjort. Fra neste nummer av Sørumspeilet starter vi en ny serie med en ”klassiker” for lokalhistorisk interesserte. I 8 numre framover vil vi trykke Oluf Ryghs ”Norske Gaadnavne”, den delen som omfatter gardsnavn i Sørums og Blaker.

Oppvekst på Melvold i Frogner i mellomkrigstida

Del 28: Rug og vinterhvete

I min oppvekst var det få i nabolaget vårt som dyrket rug. Hjemme hadde vi gjerne et stykke på 6 – 7 mål hvert år, for mor brukte bestandig litt rugmel i brødet.

Etter slåttonna ble det pløyet opp et passende stykke av en gammel voll til rugåker. Så ble det kjørt på mange kjerrellass gjødsel som ble harvet ned fortest mulig. Den 16. august er St. Rochus eller ”rugdagen”, og den dagen skulle rugen såes.

Rugen som var sådd året før var moden for skjæring litt tidligere. Hjemme hadde vi en sort som het ”Refsumrug”. Den hadde veldig lang myk halm, og la seg nesten bestandig ganske flat. Det var aldri tale om å bruke selvbinderen å skjære den med. Noen få år kunne håndavleggeren brukes. Ellers var det å gå og meie den med ljà. Da ble det festet en solid vidje nederst på ljàorvet så den stod opp i en halvsirkel som en bøyle. På den måten ble rugen lagt i en ganske jevn stripe så de som ”tok opp”, det vil si de som bandt kornbanda, fikk det lettere. Rugbåndene var veldig lange og greie å hesje. Noen ganger satte vi dem også til tørk på sneis.

Når rugen var skåret, kom villduene for å spise korn. Da passet min bror og jeg på å skyte noen av dem. På den tiden av året var de feite og fine, så vi fikk noen gode måltider av duekjøtt som smakte godt.

En høst omkring 1930 leverte vi rughalm til matter for grønnsakbenker til et gartneri i Asker. Den rugen kunne ikke treskes, for halmen måtte være så rett og ubeskadiget som mulig. Derfor måtte hvert kornband slås for hånd. Etterpå ble det ristet gjennom et sold for å få ut agner og halmstubb. Dette var et veldig sent arbeide, men etter hva jeg forstod på far, lønte det seg likevel, for halmen ble svært godt betalt.

Fra høstrugen ble sådd og til høsten og vinteren kom gikk det vanligvis et par måneder. I den tiden vokste den ganske mye, og ble nokså lang. Før i tiden var det ganske vanlig å slippe hestene på ”ruglesten”, som det ble kalt, når det var bar-

frost. Det var et fint og kjærkomment fôr hestene likte likte svært godt. Og den beitingen gjorde ingen skade på neste års avling, snarere tvert om.

I dag er det bare noen ganske få rugåkre å se. De rugsortene som brukes nå, har mye kortere og stivere strå, og kan stå uten legde til åkeren er moden. Det er jo en veldig fordel, for da kan den skjæres eller treskes på vanlig måte.

Vinterhvet

Nesten hvert år sådde vi vinterhvet. Det arealet var vanligvis betydelig større enn rugstykket, og det kunne være på 20 – 25 mål. På regnværsdager i skåronna passet vi på å pløye et gammelt vollstykke som var passe stort. Der ble det sjelden eller aldri anledning til å kjøre gjødsel på om høsten.

Vinterhveten ble sådd ca. 3-4 uker senere enn rugen, og vokste derfor ikke så mye om høsten som den. Det var heller aldri tale om å la hestene beite på jordet der det var vinterhvet.

Dersom det var barfrost om høsten før snøen kom, og vinteren var kald, var det fine forhold for overvintring for både rug og hvet. I milde vintre med lite eller ingen snø, var det fare for at vinterseden kunne råtne. Hvis vinterhveten så litt tynn og glissen ut om våren, ble det sådd noen kg salpeter på målet. Da brukte den å komme seg ganske fort, og det kunne bli en riktig bra avling. Den sorten vinterhvet som vi hadde, het ”Thule 2”. Hvetehalmen ble ikke på langt nær så lang som rugen, og derfor kunne den fint skjæres med selv-binderen.

Selv om det kan være en sjanse å ta, har det sine fordeler med høstsed. For det første får en gjort litt av våronna om høsten, og så blir den åkeren først moden høsten etter, så skåronna kan begynne først i august, og det er noe tidligere enn for bygget. Omtrent på samme tid var timotei-frøet modent for skjæring, og selv-binderen ble brukt til det. For at frøbanda skulle få så skånsom behandling som mulig under tørken, brukte vi å rauke dem og satte seks bånd i hver rauk. Det gikk for det meste bra å tørke timoteifrøet på den måten, men enkelte år

kunne det nok bli stående ute i lengste laget når det var dårlig tørkevær.

Skjæring av bygg

Skjæring av bygget begynte gjerne etter midten av august. Vi hadde ofte bygg på to jorder på til sammen 20 – 30 mål. Byggsortene het Aspelund og var såkalt ”seksraders” bygg. Det vil si at kornet satt i seks rader på akset sett ovenfra. Hvert aks inneholdt mange korn og ble svært tunge og fyldige. Enkelte år kunne det derfor være ganske mye legde i åkeren.

Bygglandet ble gjødslet med naturgjødsel. Det ble også sådd gressfrø sammen med kornet. Stykket ble ”lagt igjen” som vi sa, det vil si at det skulle bli nyvoll neste år. Gresset vokste sammen med åkeren. Enkelte år kunne gresset vokse ganske mye. Det gjorde at kornbånda tørket senere, men halmen ble jo bedre. Vi sådde ca. 20 mål vårhvet med gjødsling og gjenlegg.

Før vi kunne begynne å skjære en åker, måtte vi meie rundt stykket med ljà og håndbinde det etter hvert. For å få plass til selv-binderen med tre hester foran, ble ikke dette bredt nok. Derfor måtte vi kjøre en runde med håndavleggeren etterpå. Så måtte det som var skåret bindes for hånd og alle banda legges ut til siden så hestene ikke skulle trå i dem når de kom med selv-binderen. Enhver kan vel tenke seg hvor arbeidskrevende og tungvint det hele var. Det var nok ikke som i dag, når en bare kan kjøre rundt inn i åkeren hvor en vil med en skurtresker som har skjærebordet foran.

Før skuronna kunne begynne, måtte selv-binderen sees over så den var i orden. Den var jo så mye mer komplisert enn slåmaskinen, og det var mange skruer som måtte trekkes til og kniven slipes. Så var det om å gjøre at alle tre dukene var hele og i orden. Så ble alle lagere smørt og det ble satt ned to nøster bindergarn i beholderen for disse. Når alt dette var i orden, var binderen klar for skjæring.

Skuronna

I skuronna var jeg med far så ofte jeg kunne for å hjelpe til når han skar med selv-

binderen. Vi hadde en Cormick som var ny i 1916, og jeg labbet milevis etter den for å hjelpe til og se etter at alt fungerte som det skulle. Det var det ikke bestandig at det gjorde. Plutselig kunne selvbinderen kaste bånd, og da måtte jeg sørge for at far stoppet med en gang. De bånd som maskinen kastet, måtte jo bindes for hånd siden, og ble jo da et ekstraarbeide og hefte. For å få dette i orden igjen, måtte jeg krype under binderbordet for å se hva som hadde hendt. Det var da gjerne at selvbinderergarnet av en eller annen grunn hadde glidd ut av ”nåla” så knyteapparatet ikke fikk tak i den. Da var det bare å tre nåla igjen, dra utkasterarmen for banda rundt en gang så knyteapparatet kunne få tak i binderergarnet. Når det var i orden, var det bare å kjøre videre. Stansen hadde jo også vært en kjærkommen hvilepause for hestene.

Hvis det var legde som lå med kniven, måtte den helst reises i motsatt retning, så binderen kunne få tak i åkeren. Der de partiene eller flekkene var, måtte et par mann med hver sin lette staur reise åkeren i riktig retning. Når det var legdeåker og far la kniven ned så langt som mulig, kunne det nok hende at det begynte å ”subbe” foran kniven. Årsaken til det kunne også være at jordrottene hadde gravet opp jordhauger som gjorde at det subbet. Gjorde det det, ble det ei stripe i jorda etter selvbinderen. Så måtte far stoppe og prøve å rygge litt. Hvis det var i motbakke, var det lett, men var det utoverbakke, var det svært vanskelig å klare det. Når det subbet, var det min oppgave å gå foran binderen, legge hånnda flat på undersiden av kniven der hvor det subbet. Så måtte jeg grave fram jord og halm så det ble så rent som mulig. Dette var jo ikke helt ufarlig, for hvis hestene hadde gått fram det aller minste, måtte jeg være veldig forsiktig så jeg ikke kom med fingrene bort i kniven. Jeg visste godt å passe meg for det, og derfor gikk det alltid bra. Far passet nok også godt på hestene da.

Når vi skar der det var veldig bratt, og det var fare for at binderen kunne tippe over, måtte vi jo prøve å forhindre det. Da måtte jeg stå på en jernbøyle på yttersiden av det

hjulet som satt ved siden av skjærebordet. Der stod jeg og holdt meg fast så godt jeg kunne, helt i åkerkanten.

Vanligvis ble binderen kjørt med tre hester, men var det et bratt og tungt jorde, og de hadde vi mange av hjemme, hendte det at vi brukte fire hester. Da gikk den fjerde hesten i forspann med lenkeskokler. Bakerst på tverrtreet var det festet en jernring, og fremst på bommen på selvbinderen var det skrudd på et solid flattjern. I enden av det jernet var det smidd en krok som stod opp foran så det var bare å kople til skåkla der. Det var delvis min jobb å kjøre forspannhesten. Med fire hester behøvde vi ikke å hvile så ofte, men kunne kjøre mye jevnere og rekke å skjære mer i hver økt. Hestene ble heller ikke så slitne.

Mens vi holdt på med å skjære på et jorde, begynte de andre kara å sette opp hesjer, og kornbånd ble båret inntil fra begge sider. Hvert kornbånd ble knekket over armen før det ble lagt på hesja, for da var det lettere å få det til å henge bedre på plass.

Når vi hesjet lo, la vi toppen av alle kornbånd på samme tråden samme vei. På den neste tråden gjorde vi det på samme måten, men la toppen motsatt vei slik at rota på båndet dekket toppen av bånd under. På kornhesjene brukte vi bare tre tråder. Etter at et jorde var hesjet ferdig, ble det raket med hesteriva. Raksteret ble lagt på en fjerde tråd som en beskyttelse over kornbånd så langt det rakk.

Havreskuren

Havreskuren tok vanligvis til i den første uka i september. Havre var den kornsorten som vi hadde mest av, og arealet vi dyrket kunne være på 55 – 60 mål. Havren ble bestandig sådd på vollpløye og ble aldri gjødslet med naturgjødsel. Enkelte år sådde vi havre og erter sammen på et mindre stykke, og det brukte å gå bra. På den måten fikk vi erter til eget bruk i husholdningen.

Den havresorten vi brukte het ”Gullregn”. Den hadde litt lang halm, og det var ofte nokså mye legde i åkeren. Var det tilfelle i bratte bakker, hendte det nok at den

kunne ligge så ugreit og vanskelig at det ikke lot seg gjøre å bruke selvbinderen. Ofte var det også mye regn, så jorda ble svært oppbløtt, og da ble det jo enda verre. Da måtte vi bruke handavleggeren, og hvis vi ikke rakk å binde alt for hånd, la vi bare haugene ut til siden og hengte alt løst på hesjer. I enkelte vanskelige regnhøster kunne det gå ut i oktober før vi fikk skåret resten. Det ble da sent på høsten før all loa var i hus. Da var naturligvis de tidligere kornslagene kjørt inn for lenge siden.

Timoteifrøet ble lagt på et glatt gulv nærmest treskeskjulet for at det skulle gå minst mulig frø til spille. Rugen, vinterhveten, vårhveten og bygget ble lagt i før-gulvene oppå høyet. Det var om å gjøre at loa ble lagt så nær treskeskjulet som mulig på grunn av transporten under treskingen.

Havreloa, som det bestandig var mest av, ble lagt på kjørebrua på stallsiden. Den måtte stables nøyaktig med rotenden ut mot sidene og helt oppunder ”hane-bjelkene”. I de fleste høstene var kjørebrua full av havrelo helt fram til oppkjøringa, og det ble ganske store mengder. Det var en stor lettelse den dagen resten av loa var i hus.

I mellomtida var det også mye annet som måtte gjøres. Omkring midten av september ble den håen som ikke var beitet lagt i silo. Kløverfrøet måtte også høstes. Det var sent modent og ble ikke skåret før i slutten av september. Kløveren var da så tett, ugrei og fuktig i bunnen at det ikke var mulig å skjære den med selvbinderen. Vi måtte bruke handavleggeren, og da ble kløveren bare lagt til side i hauger og siden hesjet løst. Sent på høsten som det var, kunne det være et problem å få kløveren tørr.

Potetopptaking

Så var det potetene som skulle opp. Til det brukte vi en ”Kaledonien” potetopptaker som ble kjørt med to hester. Vi hadde hver vår bønne å plukke i, og tømte dem i gamle salpeterløpper som stod fordelt langs jordet. En sterk kar hadde jobben med å tømme løpperne i ei kjerre ettersom de ble fulle, og potetene ble kjørt hjem etter hvert. Der ble de tømt på gulvet i slakteskjulet, for

under der var potetkjelleren. Før de ble hatt dit ned, ble de sortert på en soteringsmaskin som ble sveivet for hånd. Dette ble gjort i økta før frokost, for da var det gjerne for kaldt å plukke poteter. For å få plass til mer måtte jo også potetene bort.

Potetkjelleren var av den gamle solide sorten. Den hadde pussede vegger av gråstein og en fin hvelving av teglstein. Grunnflaten var bortimot 3x4 meter, og den var nesten tre meter dyp oppunder hvelven. Kjelleren var enestående kjølig og god, og potetene holdt seg utrolig bra der hele året gjennom. I bunnen av potetkjelleren var det tregulv som måtte fornyes iblant. Om høsten la vi et tykt lag av granbar på gulvet og satte ned et par tre-tuter med mange luftehull. Ved siden av granbaret skulle de sørge for en viss luftsirkulasjon så potetene skulle holde seg bedre.

Potetsorteren ble plassert slik under sorteringen at de store potetene falt rett ned i kjelleren, mens småpoteter og jord kom for seg selv og ble tatt til side.

I hele min oppvekst dyrket vi ”Marius” poteter. De var svært gode og utrolig holdbare, og var like fine til den nye avlingen som kom året etter. Denne potetsorten er borte for lenge siden, for avlingene var for små, og det ble ulønnsomt å dyrke dem.

Den gamle fine potetkjelleren, som var et verdifullt klenodium i seg selv, eksisterer dessverre ikke lenger. Den er blitt ødelagt, og det helt uten grunn. Den skulle vært bevart som det verdifulle byggverk det var. Jeg er glad for at far slapp å oppleve den unødvendige ødeleggelsen.

Slik som det gikk med ”Marius-potetene” er det også gått med kornslagene. De gamle går ut og nye stråstive sorter som gir større avling er kommet i stedet. Før i tida var det bra bygg- og hveteavling når det var 230 til 250 kg på målet. Nå må det nok være godt over det dobbelte for alle kornslaga om det skal være bra nok. Dette er gjort mulig takket være intens forskning og praktiske dyrkingsforsøk gjennom mange år.

Kristian Lieungh

Neste gang: Med bær på torget (del 29).

Med Foreningen Norden til Kjellerup i Danmark

Vi var fem stykker fra Sørum som torsdag 29. mai 2003 dro til vennskapskommunen Kjellerup i Danmark. To fra Foreningen Norden, Ulla Rosengren og Inger Rundgren, og tre fra historielaget, Svein Sandnes, Arve Graarud og undertegnede. I tillegg kom det utsendinger fra vennskapskommunene Hagfors i Sverige og Lapua i Finland.

Vi tok med oss godt sommervær på ferjen over. En forsmak på sommeren som vi fikk beholde under hele turen. Fra Hirtshals kjørte vi i ett strekk ned til Thorning i Kjellerup, hvor vår danske vert i Foreningen Norden, Ellen Andersen og hennes mann Tom, ventet oss med ferske rundstykker, nypesyltetøy, dansk ost og honning. Det smakte fortreffelig og var en forsmak på den gjennomførte omtenksoheten som var lagt ned i programmet fra våre danske venners side. Deretter ble vi forsynt med et detaljert program for oppholdet, samt lokale kart og mye informasjon om Kjellerup og dets severdigheter. Etter en hyggelig time hos Ellen og Tom, kjørte vi til våre respektive vertsfamilier. Her fortsatte den danske gjestfriheten med sildebord, dansk mørkt brød og ”en lille en” på terrassen, og det kunne vi ikke si nei til selv om vi akkurat hadde reist oss fra lunsjbordet hos Ellen og Tom. Innen kl 12.30 hadde vi dermed rukket tre solide måltider – Jeg behøver vel ikke si at vi begynte å føle oss ”godt stappa” – En følelse vi raskt lærte oss å bli bekvem med. Dansk gjestfrihet handler i stor grad om god mat og mye mat forsto vi.

Denne torsdagen var uten offisielt program og var nok ment lagt opp til at vi skulle bli kjent med våre innkvarteringsverter og visa versa. Etter en lang og hyggelig lunsj stilte våre verter seg til disposisjon for turønsker fra vår side. Jeg hadde aldri vært på Himmelbjerget og det ville våre verter, Inger og Søren Bøge Hansen, gjerne oppfylle. Jeg ble rimelig overrasket over at det var kjørbar vei helt opp og at det bare var en bedagelig rusletur bort til ”toppen” som var 147 meter over havet. Men utsikten ved skrenten – når du

vendte ryggen mot den veien du var kommet - var fantastisk og med et forunderlig uberørt miljø så langt du kunne se. Man så ned på en stor sjø, Julsø, hvor det gikk en gammel hjuldamp og flere mindre seilbåter. På andre siden av sjøen strakte det seg slake grankledde åser og en og annen bondegård i det fjerne. Det var nesten som å se et lite utsnitt av det skogkledde Øst-Norge og var vanskelig å rive seg løs fra etter i flere timer å ha kjørt opp fra Midt-Jyllands flate korn- og rapsåkre.

Vi fikk mange og gode samtaler med vårt innkvarteringsvertskap, som var godt kjent i Norge etter å ha besøkt landet flere ganger. Foruten litt om landbrukspolitik i EU, fikk vi også høre nyheter fra det danske lokal-miljøet. Det som opptok innbyggerne i Kjellerup mest for tiden var at det lokale sykehuset var truet med nedleggelse. I likhet med i Norge, så er sentraliseringen av lokalsykehusene en ”vind” som blåser også over Danmark. Annet som opptok innbyggerne var at de ville få ny salmebok til pinse 2003. Den gamle var 50 år gammel og trengte sårt til revidering da mange salmer ikke lenger ble sunget eller hadde flere melodier som man nå anså for likeverdige og ønsket inn. Det var også kommet til mange nye salmer i årenes løp. Men noe enkelt løp hadde visst ikke endringene bydd på. Hele 1.659 høringsvar hadde ”salmebogskommisjonen” mottatt. Å ”døpe” barnet hadde også kostet noen ”runder”, da det hadde vært tradisjon helt fra år 1569, da den første autoriserte salmebok kom ut, å gi hver ny-autoriserte salmebok et nytt navn. Nå var det besluttet å la denne hete det samme som forgjengeren, ”Den Danske Salmebog” – noe som var kontroversielt i forhold til tradisjonene. Vår vert var kirkesanger og ga oss en interessant innføring i argumentene.

Planlegging av nye nordiske treff

Fredagen 30. mai startet det offisielle programmet med møte på Blicheregns Museum i Thorning for styrerepresentantene fra Danmark, Sverige, Finland og Norge. Her ble det blant annet drøftet skoleprosjekter over grensene – hvor de unge

finnenes språkproblemer var et tema. Annet som ble tatt opp var ønsket om et felles skulpturprosjekt hvor landene kunne bidra med noe hver. Det være seg design eller materiale. Det ble også besluttet at Hagfors skulle være vertskommune for det nordiske møtet i 2004 og Sørum i 2005, slik at de fikk med seg 100 års jubileum for unionsoppløsningen med Sverige. En kuriositet for oss norske var at Ellen Andersen innledet møtet med å ringe med en miniatyr kirkeklokke som var gitt i gave til Kjellerup av Sørum kommune ved 50 års-jubileumet for Foreningen Norden. Hun kunne fortelle at de pleide innlede årsmøtene med å ringe med klokken.

Deretter var det offisiell mottagelse på Kjellerup Rådhus. Verten var Tove Thomsen, leder av Byrådssekretariatet. Foruten mye god mat og hyggelig tale av Tove Thomsen og representanter fra de respektive landene, var det fotoutstilling fra Kina og Finland av Helena Teravainen, en av de finske representantene. Hun var selv guide og ga oss et interessant innblikk i historikken og målet med utstillingen. Vi var mange som falt for flere av bildene og kanskje ble noen solgt der og da. .

Arkitekturen på rådhuset var for øvrig ytre sett svært likt Sørum Rådhus, men mye større og med et rommelig og ”høyt under taket” servicetorg i midten av bygget.

Guidet busstur i Midt-Jylland

Ettermiddagen tilbrakte vi på guidet busstur ved Hans Kruse, musumsleder ved Blicher-egnens Museum. Vi var blant annet innom mange kirker, som imponerte både med sin alder fra middelalderen og sitt delvis like gamle interiør. Blant annet Grønbæk kirke med kalkmalerier fra ca 1225 og Vinderslev kirke med sine ikke fullt så gamle, men meget frodige kalkmalerier, hvor blant annet noen gress henger en rev og en kortspillende dame sies å ha vunnet kirken i spill. Det spesielle med kirkegårdene var at de hadde erstattet gresset med hvit singel – noe som unødvendig gjorde gressklipping – og dessuten rammet de enkelte gravene inne

med lave og sirlig klippede hekker. Helheten ga et velholdt og vakkert inntrykk.

Hans Kruse var også innom et isstids-skille i jordsmonn og landskap i Midt-Jylland. Det interessante her var at områder som hadde vært dekket av is under den siste istiden hadde langt rikere og mer fruktbart jordsmonn enn de isfrie stedene. Dette takket være morenejorden disse distriktene hadde fått fra Sverige og Norge. Vi kjørte også langs en kunstig anlagt sjø, Tange Sø. Sjøen ble anlagt i 1920 for å skaffe vann til kraftverket Gudenåcentralen. 27 familier måtte flytte og eiendommer ble revet ned og trær ble fjernet. Bare tre trær sto igjen i sjøen og folk håpet at trærne ville overleve – For her skulle ingeniørene henges dersom demningen brøt sammen. Nå skal kraftverket legges ned og det er full strid om sjøen skal tømmes, slik at man får tilbake fisket i den rike lakseelven. Men samtidig er det mange som ønsker å beholde sjøen, da det har vokst frem et rikt båt- og hytteliv på og ved sjøen. Hva som ville bli sjøens fremtid er derfor uviss.

Jubileumsmiddag for Foreningen Norden

Om kvelden var det festaften ”Nordisk Gæstebud” og 60 årsfeiring i Thorning Forsamlingshus. Vi ble møtt med ”Mjød” som velkomstdrikk og for mange av oss var dette vårt første møte med den gamle ”Gudedrikken”. Smaken var slett ikke verst, men en tanke for søt for dagens ganer, falt det mange kommentarer om.

Menyen denne kvelden var sammensatt av retter fra Danmark, Sverige, Finland og Norge. Det ble både ”hakeslepp” og ikke minst en smule nervøsitet i den norske leiren da vi oppdaget at den norske forretten besto av fiskepudding med hummersaus og kneipp. Det skulle dog vise seg at vi hadde ingenting å grue oss for. Fiskepuddingen smakte ”himmelsk” og var luftig og lett som en sky og kneippen var ingen tørr dusinvare fra Rimi, men saftig, mørk og smakfull. Det ble rett godt å være norsk i Danmark under bespisningen av forretten – og mange forsynte seg to ganger. Et faktum Svein

Sandnes senere kom inn på i sin takketale til vertskapet.

Til hovedrett var det ”Karelsk stek från Viborg” i Finland og ”kålrotslåda” fra Sverige. Danskene fant det meget rart at det ble servert kålrotstappe, for kålrot bruker de bare som dyrefor i Danmark. Dette gjorde svenskene nervøse. Men heller ikke de hadde noe å engste seg for, viste det seg. Danskene forsynte seg flere ganger av både den karelske steken og kålrotstappen og roste smaken og så smått begynte å diskutere om det var en glipp av dem å la ”nordens appelsin” gå til dyrene.

Til dessert var det ”Citronfromage” fra Danmark – noe som gjorde danskene nervøse. De var redd de nordiske gjestene ville nekte å spise desserten av salmonella-redsel, men nei... desserten gikk ned på høykant og så vidt vi vet, så ble det ikke rapportert om ”rare” mager i dagene etterpå.

Den eneste retten som ikke gikk ned på høykant var urettferdig nok den finske ”Runebergstårter” til kaffen etterpå. Ikke at den ikke så fristende og velsmakende nok ut - vi var bare så altfor stappmett – til tross for at kaken kunne friste med både egg, fløte og mandellikør.

Det var mange som holdt taler og overrakte gaver til det danske vertskapet i løpet av kvelden og alle roste gjestfriheten, den velsmakende maten og turoppleggene. Fra Kulturseksjonen i Sørum overrakte vi fire CD-plater med lokale utøvere.

Vi fikk ikke anledningen til å være med på lørdagen, da vi måtte reise hjem, men også denne dagen var det et omfattende program med guidede turer, museumsbesøk og muligheter for shopping på et marked.

Det var en tur som vi er glade vi fikk delta på. Det mest spesielle var det å være innkvartert privat og bli gitt muligheten til å delta i småpratene og få med seg hva som er viktig og mindre viktig i privatsfæren og lokalpolitikken. Her fikk jeg en øyeåpner i forhold å se landet fra hotell- og campinglivsiden. Denne måten å bli kjent med innbyggere i andre land på, kan jeg derfor anbefale på det sterkeste.

Ellen Margrete Graarud

Den gamle kirke i Blaker

Den gamle interessante kirke i Blaker blev nedrevet i 1881. Den gamle kirke var preget av gammel militær kultur. Regimentenes standarder og faner hang med sine merker med krysslagte sverd paa tvetungede vimpler i blaa og sorte farver med deviser og lange innskrifter. Officerernes vaabenmerker var ogsaa trengt inn i kirken, likesaa deres sverd. Hele denne føling med den gamle militære kultur fra dette innfallsdistrikt er nu paa det nærmeste forsvunnet. Kun et minne staar igjen fra ufredens dager – Blaker skanse. Den skulde sikre det viktige ferjested Blaker sund. Nu er jo den gamle festning nedlagt og fredens gjerning er satt i høisetet innenfor dens gamle murer.

Efter sagnet skal Blaker kirke først være opført paa en gaard som het Blakkestad og som laa nordenfor Svarstad. Men denne gaard skal ved et stort jordskred være glidd ut i Glommen. Gammelkirken i Blaker blev bygget i 1660-aarene og innviet til St. Laurentius, en helgen som blev meget dyrket i Norden i gammel tid. Det var en korskirke av tre med taarn midt paa taket. Den var tjærebredd og taket var dekket med spon. Allerede 1724 var kirken meget brøstfeldig og trengte reparasjon baade med ”klædning og tjærebredning, samt paa bjelke og sperreverk”. Kirken hadde tatt skade av kuler fra Blaker skanse 1716, da fienden laa ved kirken. General Michelet, som bodde paa Blaker skanse, forteller at kirketaarnet og den gamle ladebygning, som han eiet, var gjennemboret av flere 6 punds kanonkuler og det skal være skjedd ved ”beskytning” av svenskene 1716. Og sogneprest Wolff forteller, at den øvre lade paa prestegaarden, opført 1714, skal ha tjent til kvarter for svenske husarer.

Efter sogneprest Langes inventarfortegnelse 1732 hadde den gamle kirke følgende gjenstande: En forgylt kalk og disk efter den som blev stjålet av fienden ved invasjonen 1716, skjenket av Erik Mogensen og kjæreste Johanne Neve 1721. En brødeske av sølv, skjenket av en ukjent 1725. En fin alterduk, forært 1703 av oberst Furmands frue Ellen Marie Lange, presten

Langes faster, som bodde på Brustad i Nes, Romerike. 2 drevne messinglysestaker til voksllys. 1 messinglysekrone i koret, skjenket av Ole Torstensen og hustru Christine Nilsdatter 1681. 1 tinnfat i fonten og 1 messehagel brodert med sølv, skjenket 1662 av Jochum Schumacher og kjæreste.

I kirken hang et oljemaleri av presten Schancke. Det hadde innskriften: Ætatis suæ, 49 Anno 1668. Presten hadde paa billedet brunt haar, blaa øine og lyst skjegg. I den ene haand holdt han en salmebok, i den anden et brød.

Blant annet gammelt inventar var en vakker altertavle, skjenket kirken 1674 av Ole Torstensen og Christine Nilsdatter. Den blev ommalt 1731 ved Christoffer Hæreton og Ragnhild Hansdatter. Da kirken blev revet 1881, blev en del av det gamle inventar sendt til Folkemuséet paa Bygdøy.

Som før nevnt ble flere officerers vaabenmerker hengt inn i Blaker kirke. Blant disse var ogsaa Bastian Larsen Stabells våben. Han var kommandant paa Blaker skanse fra 1695 – 98. Ennvidere hang her oberstløytnant von Couchérons vaaben, en sperre og derunder en rose, som ogsaa findes paa den kronede hjelm. Sperren og rosen er her gule i rødt felt, men Coucheron-familiens vaaben efter dansk adelsleksikon er en rød sperre og rose i sølvfelt.

Oberst Scheel, kommandant fra 1810 –20, da Blaker skanse blev nedrevet, forteller at i hans tid hang der i Blaker kirke 4 sverd som rimeligvis hadde tilhørt kommandanten paa Blaker. Om den samme Scheel fortelles det, at da Karl 14., som hadde befalt skansens nedleggelse, fikk høre at hans befaling ikke skulde være efterkommet fullstendig nok, blev han vred og besluttet selv aa undersøke saken. Men da kongen gikk rundt vollene og fikk se alt var efter ønske, blev han i godt humør. Det var langt gress paa vollene og kongen gikk utenfor veien. Da sa Scheel: Deres Kongelige Høihet er saa god at holde fotstien. Straks efterkom kongen oppfordringen og gjorde tegn til sitt følge at de skulde følge hans eksempel. Da Sandels for

spøk spurte Scheel hvorfor han ikke saluterte, svarte denne: Hans Majestet har berøvet mig midlene.

General K.F. Michelet, som bodde paa Blaker i 1830-aarene, sier at der dengang i Blaker kirke fantes et par faner, hvoriblandt en efter kaptein Richelieu, som tilhørte en fransk adelsfamilie.

I gravkjelleren under Blaker kirke blev major Chr. Kroghs lik bisatt. Han bodde paa gaarden Eid i Blaker og døde 1762. Hans vaaben, 3 kraaker i sølvfelt og en kraake paa hjelmen, blev ophengt i Blaker kirke.

I kirketaarnet hang to klokker. Den minste var støpt 1726 og bekostet av menigheten og sogneprest Gjert Reiner. Den største var støpt 1681. Den sprakk ved ”sørgering” efter Kristian VI og blev omstøpt. Den har en lang vidløftig innskrift, forfattet av sogneprest Lange. Den lyder saa: ”Jeg sprakk av iver og verk da Christian den Siette Monarken udi Nord var død, at vi forgrette Hans Dyd, jeg ringte om, hvorved han tjente Gud. Og gjorde lykkelig sitt folk og skjönt Han gikk ut. Men kong Fredrik den femte hadde fyldet sitt fem ganger femti aar. Ham Viesdom Selv har hyldet. Da fikk jeg maal igjen at kalde Blakier Folk til Guds Ord, derved ret at kjende Naadens Folk”.

Blaker er en gammel bygd. Her finnes mange gravhauger. Paa den aapne slette ved Foss, hvor den nye kirke staar, ligger 8 svære gravhauger. De er ikke utgravet, men man mener de skriver sig fra vikingetiden. I jorden har man funnet et bronsesmykke som stammer fra den yngre jernalder. Pa Vesle-Huseby ligger like ved veien en mektig gravhaug omkring 8 m. høi. Paa toppen stod tidligere en bauta. Bygdetradisjonen forteller om denne gravhaug: ”Kong Ole med sin fole, hviler nede paa Vesle-Huseby jordet”.

For noen aar siden blev der gjort et veldig innhugg i gravhaugen, saa bautaen styrtet ned. Man tok nemlig fyll her til en laavebro.

K.B.

I denne omtalen av den gamle kirke i Blaker på Søndagssiden i Nationen mars 1931,

benevnes major Chr. Kragh på Eid med navn Chr. Krogh. Samme navnebetegnelse er brukt i "Blakers kirker, prester og kirkelige forhold" utgitt ved Blaker kirkes femtiårsjubileum 21. desember 1931. I "Norges kirker. Akershus" nevner forfatterne Sigrid og Håkon Christie ham som oberstlt. Chr. Krogh. Men i omtalen av Eid i "Aurskog og Blaker bygdebok" nevner Eyvind Lillevold majoren som Chr. Kragh.

Omtalen har året 1716 for kanonkuler gjennom kirketårnet. Det skjedde nok i 1718, for under Karl den 12tes innfall i Norge i 1716 var svenskene ikke innom Blaker.

Gjert Reiner nevnes som sogneprest. Han var ikke prest, men kirkeeier. Det var han som fikk tilslaget på 600 daler for Blaker og Aurskog kirker i 1724, etter at Fredrik den 4de i 1721 satte de norske kirker til auksjon. Da Eid ble delt etter kaptein Lauritz Schinkel var død i 1720, ble Gjert Reiner eier av den søndre halvdel. Reiner var kirkeeier til 1728. Eid solgte han i 1731.

Odd Skullerud

Kirkegårdsvandring på Blaker kirkegård torsdag 28. august

Torsdag 28. august klokka 18.30 møtes vi ved Blaker kirke. I år er det tredje gang Blaker og Sørums historielag arrangerer en kirkegårdsvandring i samarbeid med Sørums kirkekontor. Med årets arrangement betyr det at vi i løpet av tre år har arrangert kirkegårdsvandring på alle de tre aktive kirkegårdene i Sørums kommune. En får da også håpe at vi har etablert en tradisjon, slik at det siste torsdag i august neste år blir ny kirkegårdsvandring på Sørums kirkegård.

Guide på kirkegården på Blaker vil være landskapsplanleger og anleggsgartner Hans Martin Løhren på Bjørkelangen. Dessuten vil de som steller med kirkegårdene våre til daglig, som kirkeverge, kirketjenere og kirkegårdsarbeidere være til stede og kan svare på spørsmål. Etter vandringa blir det kaffe og noe åttåt inne i kirken, hvor vi også vil få noen musikalske smakebiter.

Langs Fredrikshaldske hovedveg fra Veiby til Sundet

Målet for rusleturen den 22. mai var å følge den gamle ferdselsåra fra Veiby og til Blakersund, eller bare Sundet, som det kalles. Denne veien hadde på 1700-tallet status som Øvre Fredrikshaldske Kongevei. I 1824 blei navnet endre til Øvre Fredrikshaldske Hovedvei, og fra 1924 Haldenveien, som blei riksvei i 1928. Som vanlig var også Leif Mathisen kjentmann både på veien og i historien.

Vel så 30 stykker møtte fram hos Hans Imshaug på Imshaug. Leif fortalte til å begynne med litt om Imshaug som en gammel gard, sannsynlig helt fra vikingetida. Navnet er det usikkert hva referer seg til, i gamle papirer er –haug skrevet på flere måter, og på den gamle dialekta blei navnt uttalt Immsu. Når en kom opp fra eleva, lå jo Imshaug høyt, sjøl om garden lå midt på Sørumsletta, og muligens er det derav –haug-navnet kommer.

I den gamle bygdeboka opplyses det at på delet mot Borgen var det to gravhauger med en hellegang imellom. Disse er jo for lengst borte nå. Imshaug hørte i middelalderen til Skaun (Sørums), men fra 1575 til 1861 hørte garden til Aurskog i Blaker. Under Gyldenløvefeiden (i 1676) kom en svensk avdeling over Glomma og brente ned begge Imshauggarda. Vi veit at Imshaug i 1690 blei Fenrikskvarter og seinere Dragonkvarter i 1701. På 1600-tallet blei garden delt, og det er fremdeles to Imshaug-garder.

På Imshaug stod det i sin tid ei stavkirke med egen prest, og i biskop Eysteins jordebok (Rødeboka) fra 1393, stod det at kirken eier jordegods utenom Imshaug. Fra et av stedene skulle presten ha 35 kg smør og ei ku i året. 200 år seinere, i 1590-åra, foretok biskop Jens Nillsøn i Oslo ei visitasreise, og om Imshaug kirke, skriver han at den var "aldeles øde".

Det finnes rester fra denne kirka, som den eneste stavkirke på Romerike som det er tatt vare på. Det er oppbevart to planker og en portalplanke med ornamenter, den siste befinner seg på Universitetets Oldsaksamling. Denne planken har ei artig

forhistorie, den blei brukt til golv i stabburet med ornamentet ned. På golvet stod saltekara, og saltet trekte seg ned i golvet, så når kuene skulle inn, slikket de på ornamentet så det blei ganske slitt. På Imshaug finnes også et hjulkors, som en tror var spiret på kirken. Andre kilder mener det kan være et gravkors. I alle fall har designeren Per Winge brukt dette hjulkorset som motiv for det sølvsmykket som kalles Sørumsmykket.

Veien Veiby-Blakersund følger traséen til den eldgamle kløv- og rideveien som ganske sikkert var ferdselsåre for pilgrimer fra Østfold, Sverige og østre Romerike som skulle til Nidaros. Navn som Grimsstien vest for Bjørkelangen og den hellige Margarethakilden, vitner om det. Her satte de over Glomma, og gikk forbi Imshaug kirke, videre mot Nordli til Asak og Refsum kirker på sin vei til Ullensaker kirke og videre mot Trondheim.

Det var bøndene som skulle holde veien ved like, og vanlig standard den gang var at en skulle kunne ri med spydet på tvers av sadelen. Denne veien fikk jo mer og mer betydning for det militære, og spesielt etter at den såkalte Glommalinjen ble etablert og med bygging av Blaker Skanse.

Vi bega oss nedover mot Blakersund og passerte litt i fra husa på Imshaug-garda stedet hvor ei kjone hadde stått. Den var blitt brukt til tørking av korn (lin). Det hadde også vært ei smie her. Disse husa var på grunn av brannfaren plassert noe unna husa på garda, og blei også brukt av begge garda.

I dalen mellom Imshaug og Moskau gikk bekken under veien i ei stikkrenne fra 1850-åra, som nå er tatt vare på. Moskau var opprinnelig en husmannsplass under Imshaug, som seinere blei forpaktet bort og solgt som eget bruk. På toppen ut mot Glomma ligger garden Blakersund. Selve Sundstedet og ferjetrafikken er omtalt i Sørumspeilet nr. 2 – 2003. Det sies at Erling Skakke satte over Glomma her på vei mot Sørums kirke for å bekjempe noen opprørere. Nede ved sundstedet måtte det etter hvert settes opp ei rådstue for avrusing av

fulle og kranglete folk. Det var datidas glattcelle.

Den nye natur- og kulturstien mellom Bingsfoss og Rånåfoss skal jo også gå forbi her. Vi vandret oppover mot Skullerud, og slo oss ned i skogkanten med en flott utsikt over mot Blaker med Skansen og Blaker kirke oppe på Fosssletta over tettstedet rundt stasjonen. Etter at kaffen og kringla var fortært, fortsatte vi opp mot Imshaug igjen. En trivelig og lærerik tur.

Kaare Svarstad

På gamle ferdselsveger på vestsida av Glomma

Rusleturen den 12. juni startet fra parkeringsplassen ved hengebrua på Rånåfoss. Til tross for at det var utrygt for regn møtte det 35 deltakere fram for å delta på rundturen. Vandringens mål var å gå langs en del av den gamle "Tjodgata" som har gått fra Blakersund om Skullerud, Tokerud, Fossrud, Neslerud og Simarud til Nes og videre nordover.

Før vandringen tok til, orienterte Rolf Aas om sagbruk og mølle, som i tidligere tider lå i Glomma ved Rånåfoss, og som forsvant da kraftutbyggingen ble satt i gang i 1922.

Tjodgata ligger stort sett i skogs-terreng på Simarud og Neslerud fra Nes grense og sørover. Vi krysset derfor riksveg 173, og fulgte en sti opp gjennom skogen til vi kom til tjodgata, som viser seg som en forsenkning i terrenget. Tjodgata går i store trekk parallelt med riksveg 173.

Etter å ha fulgt Tjodgata noen hundre meter, tok vi en sti som førte opp til den såkalte "Prinsevegen", som ble anlagt etter ordre fra antakelig prins Fredrik eller prins Kristian omkring 1700. Den ble lagt slik for at soldater kunne marsjere på den uten å være synlig fra østsiden av Glomma.

Vi fulgte prinsevegen fram til der hvor den går inn på riksveg 173, og kom deretter inn i området hvor tjodgata fortsetter nedover mot gårdplassen på Neslerud. Vi kom også forbi Garverdammen, en dam som ble anlagt i

forbindelse med at det tidligere hadde vært garveri på Neslerud.

Nedenfor garverdammen var det tid for en kafferast, og Rolf Aas fortalte om den gamle bebyggelsen på gården og hvor husa hadde stått. Etter rasten tok vi siste etappe fram til Fosserudjordet. På denne strekningen har det foregått store utbedringer på vegen, slik at den nå er kjørbær med bil. Dette ble gjort i forbindelse med bygging av nytt kraftanlegg på vestsiden av elva. Rolf Aas fortalte at hans foreldre av og til kjørte den gamle tjudgata på strekningen fra gården og ned til Blakersund.

Rolf Aas har store kunnskaper om lokalhistorien i dette området, noe vi fikk godt kjennskap til under vandringen. Heldigvis fikk vi ikke regn på turen, som ble avsluttet der den begynte, på parkeringsplassen ved hengebrua.

Leif Mathisen

Sørum-Speilet

Artikler fra Blaker og Sørum historielag

Redigeres av Svein Sandnes

Returadresse: Svein Sandnes

Postboks 2, 1927 RÅNÅSFOSS

Kurset i lokalhistorie for lærere 14. august avlyst

Det var stor interesse fra flere lærere for det dagskurset historielaget inviterte til 14. august, men det viste seg at denne siste uka før skolen begynte, var disponert av rektorene på skolene, slik at ingen lærere kunne melde seg på. Vi har imidlertid fått inntrykk av at det fra flere skoler er yttre ønske om et kurs som dette, og vi vil derfor stille oss imøtekommende ved henvendelser fra skolen om å gjennomføre tilsvarende kurs ved en seinere anledning.

Vi ber også lærerne følge med på historielagets nettsider, og gjerne også selve komme med undervisningsopplegg de har brukt til disse. Sørumkolene vil i år søke om midler fra "Den kulturelle skolesekken", og en dag på Vølneberg skole er der satt opp som obligatorisk tilbud for elevene enten i 1. eller 2. klasse.

B